

Кравченко Олена Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН м.Київ, e-mail: olenakravchenko10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7955-3542>

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність дослідження андрагогічних засад професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти. Мета дослідження полягала в обґрунтуванні андрагогічних засад професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю такого розвитку та визначенні тенденцій самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в неформальних та інформальних освітніх формах.

Доведено, що ефективний професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю має ґрунтуватися на андрагогічних принципах: самостійності, опорі на досвід, практичній орієнтації, проблемності та внутрішній мотивації. У статті виокремлено триєдину спрямованість діяльності педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю педагогічного профілю, що вимагає безперервного вдосконалення: педагогічної, наукової та предметної (фахової) компетентностей.

Виявлено домінуючі тенденції самоосвітньої діяльності, а саме: цифровізація та онлайн-навчання; особистісно-орієнтований та індивідуалізований підхід; пріоритет розвитку Soft Skills та трансверсальних компетентностей; безперервність та системність; інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти; акцентування уваги на інноваційних педагогічних технологіях; формування активної дослідницької позиції науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Визначено низку бар'єрів на шляху професійного розвитку професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю (системні, методичні, особистісно-мотиваційні), серед яких недостатня гнучкість програм, бюрократизм, великий обсяг робочого навантаження та слабка інтеграція неформального навчання. З'ясовано, що неформальна та інформальна освіта стають основними рушіями професійного зростання, забезпечуючи гнучкість та

індивідуалізацію освітньої траєкторії професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю.

Ключові слова: андрагогічні засади, професійний розвиток, науково-педагогічні працівники, заклад вищої освіти педагогічного профілю, неформальна освіта, інформальна освіта, тенденції.

Kravchenko Olena Ivanivna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Leading Researcher of the Department of Andragogy, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: olenakravchenko10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7955-3542>

ANDRAGOGICAL PRINCIPLES OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC AND TEACHING STAFF OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF PEDAGOGICAL PROFILE IN THE CONTEXT OF NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION

Abstract. The article substantiates the relevance of studying the andragogical principles of professional development of academic and teaching staff at higher education institutions of a pedagogical profile in the context of non-formal and informal education. The purpose of the study was to justify the andragogical principles of professional development of academic and teaching staff at higher education institutions of a pedagogical profile and to identify trends in their self-educational activities within non-formal and informal learning formats.

It has been proven that the effective professional development of academic and teaching staff at higher education institutions of a pedagogical profile should be based on andragogical principles: autonomy, reliance on experience, practical orientation, problem-based learning, and intrinsic motivation. The author identified the triune focus of the activities of teaching staff at pedagogical higher education institutions, which requires continuous improvement: pedagogical, scientific, and subject-specific (professional) competencies.

The dominant trends in self-educational activity have been identified, namely: digitalization and online learning; a learner-centered and individualized approach; priority given to the development of soft skills and transversal competencies; continuity and systematicity; integration of formal, non-formal, and informal education; emphasis on innovative pedagogical technologies; and the formation of an active research position among academic and teaching staff of higher education institutions.

Barriers to the professional development of academic and teaching staff at higher education institutions of a pedagogical profile have been identified (systemic, methodological, and personal-motivational), among which are insufficient program flexibility, bureaucratization, heavy workload, and weak integration of non-formal learning. It has been found that non-formal and informal education are becoming the main drivers of professional growth, ensuring

flexibility and individualization of the educational trajectory for the professional development of academic and teaching staff at pedagogical higher education institutions.

Keywords: andragogical principles, professional development, academic and teaching staff, higher education institution of a pedagogical profile, non-formal education, informal education, trends.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими, чи практичними, завданнями. Актуальність дослідження андрагогічних засад професійного розвитку науково-педагогічних працівників у неформальній та інформальній освіті визначається кількома важливими чинниками. Сфера вищої освіти постійно змінюється під впливом технологічних інновацій, нових методик викладання та змін у вимогах до фахівців. Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти педагогічного профілю повинні постійно оновлювати свої знання та навички, щоб залишатися компетентними та ефективними. Науково-педагогічні працівники є цілеспрямованими, мотивованими, і їхнє навчання має бути пов'язане з практичною діяльністю, і саме андрагогіка дозволяє розробити ефективні підходи, які враховують потреби науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю. Традиційне підвищення кваліфікації (формальна освіта) вже не може задовольнити всі потреби науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю. Неформальна освіта (тренінги, вебінари, майстер-класи) та інформальна освіта (самоосвіта, обмін досвідом з колегами) стають основними можливостями їхнього професійного зростання. Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти педагогічного профілю потребують знань, які можуть бути негайно застосовані на практиці для вирішення реальних проблем у викладанні освітніх компонентів та науковій роботі. Урахування андрагогічних засад дозволяють організувати навчання так, щоб воно було актуальним та практично значущим. Неформальна та інформальна освіта дозволяє науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти педагогічного профілю обирати зміст і темп навчання відповідно до власних потреб та інтересів, що робить процес їхнього професійного розвитку більш гнучким і адаптивним. Визначення андрагогічних засад допоможе підвищити ефективність навчання з урахуванням самостійності, життєвого досвіду і мотивації викладачів закладів вищої освіти в цілому та педагогічного профілю зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Андрагогічні питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю у неформальній та інформальній освіті частково розкриваються у низці досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів. Андрагогічні засади професійного розвитку та

навчання дорослих детально досліджують О.Аніщенко, О.Баніт, Ю.Бурда, І.Воротникова, Т.Котирло, Л.Лук'янова, О.Мельниченко, І.Радомський, А.Самко, І.Хоржевська та ін.

Мета статті – обґрунтувати андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю у неформальній та інформальній освіті та визначити тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах неформальної та інформальної освіти ґрунтуються на специфічному навчанні дорослих, яке відмінне від загальних принципів педагогіки (навчання дітей). Дорослі добре розуміють навіщо їм потрібні нові знання та навички, і як вони допоможуть їм у професійній діяльності, а також дорослі є самостійними, самокерованими та відповідальними за своє навчання. Викладачам закладів вищої освіти потрібен не стільки керівник, скільки фасилітатор, який допомагає їм у їхньому професійному розвитку. Життєвий і професійний досвід викладачів закладів вищої освіти є базовим ресурсом для навчання, а нові знання мають інтегруватися в наявну систему досвіду, а не замінювати її. Дорослі навчаються тоді, коли відчувають внутрішню потребу вдосконалити свої компетенції для вирішення реальних проблем, пов'язаних з їхніми професійними ролями. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю орієнтований на практичне застосування та вирішення проблем, а не на засвоєння абстрактних знань.

Головним рушієм навчання є внутрішнє бажання професійно зростати, самореалізовуватися та досягати успіху, а не зовнішні стимули (наприклад, рейтинги чи сертифікати). Викладачі університету самі визначають свої потреби в навчанні, ставлять цілі та шукають ресурси для цього. Вони не є пасивними слухачами, а активними суб'єктами освітнього процесу, що особливо важливо в неформальній та інформальній освіті, де немає жорсткої програми навчання. У зв'язку з цим уможлиблюється використання попереднього досвіду як освітнього ресурсу, при якому навчання будується на вже наявних знаннях, уміннях та досвіді науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю. Наприклад, обмін досвідом, розбір кейсів з власної практики та взаємонавчання стають основними методами.

Ми суголосні з Л. Лук'яною, що «розвиток не може зупинитися впродовж життя людини, змінюється тільки його вектор (прогрес / регрес), інтенсивність (пришвидшення / уповільнення), характер (нерівномірність, збереження попереднього в новому) та якість» [5, с.47].

Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти педагогічного профілю вчать тому, що є безпосередньо корисним для їхньої професійної

діяльності. Вони мотивовані, коли бачать, як нові знання можуть вирішити конкретні проблеми у їхній професійній діяльності. Навчання має бути пов'язане з реальним педагогічним або науковим контекстом. Як правило, дорослі учні прагнуть швидко отримати зворотний зв'язок та одразу застосувати набуті навички, що підтримує їхню мотивацію та інтерес до отримання нових знань.

Т.Котирло зауважує, що «Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти є важливим аспектом їхньої успішної кар'єрної та професійної підготовки, включають розуміння особливостей дорослих як навчальної аудиторії та оптимізацію навчального процесу» [4, с.66].

Н.Мирончук зазначає: «Відповідно до запитів суспільства та вимог держави завданнями вищої школи в сучасних соціокультурних умовах є підготовка конкурентоздатного фахівця, якісними характеристиками якого є: розвинутий інтелект, культура наукового мислення, здатність до культуротворчого діалогу, стійка ціннісна орієнтація на творчу самореалізацію і саморозвиток у наукоємному, інтелектуальноємному, культуроємному освітньому просторі» [8, с.146]. Адже підготовка конкурентоздатного фахівця уможливорюється лише за умови, що освітній процес у вищій школі орієнтований не лише на передачу знань, а й на формування ключових компетентностей (таких як критичне мислення, креативність, комунікація та співпраця) та всебічний розвиток особистості.

На переконання О.Аніщенко, проблема професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти безпосередньо пов'язана з інноваціями у сфері освіти дорослих, що впроваджуються в умовах неформального та інформального навчання [2, с.152]. З огляду на це можемо зазначити, що інновації стають ключовими рушіями для модернізації системи підвищення кваліфікації, вимагаючи переходу від традиційного, директивного навчання до моделі, орієнтованої на самостійність, досвід та потреби самих працівників.

Отже, сучасні підходи до професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти педагогічного профілю перетворюють процес навчання з передачі інформації на спільний, практико-орієнтований та самоспрямований процес, де навчально-педагогічні працівники є відповідальними за свій розвиток, що дозволяє ефективно використовувати ресурси неформальної (семінари, тренінги, вебінари) та інформальної (самоосвіта, спілкування з колегами, професійні спільноти) освіти для постійного професійного зростання.

Особливості професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю полягають у триєдиній спрямованості їхньої діяльності та необхідності безперервної модернізації ключових компетентностей для забезпечення якості підготовки майбутніх освітян. На відміну від викладачів інших профілів, професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного

профілю вимагає балансу та постійного вдосконалення у трьох взаємопов'язаних сферах:

- педагогічна (дидактична) компетентність, яка передбачає систематичне вдосконалення методів викладання, орієнтованих на сучасних здобувачів та адаптацію до освітніх інновацій (НУШ, компетентнісний підхід, фасилітацію, модерацію та розвиток критичного мислення у здобувачів);
- наукова (дослідницька) компетентність вимагає постійної участі у наукових дослідженнях, публікаціях, керівництві науковою роботою здобувачів та пошуку рішень актуальних проблем галузі освіти;
- предметна (фахова) компетентність стосується поглиблення знань у власній спеціальності та інтеграції міждисциплінарних підходів, необхідних для формування цілісного світогляду майбутнього педагога.

С.Сапіна наголошує, що «кваліфікований викладач уміє робити те, чого він навчає інших, й організувати продуктивну роботу здобувачів вищої освіти. Але у світі, у якому нестабільність є постійною, викладач так само має «грати за новими правилами». Знання та вміння, які уможливили йому стати викладачем, наразі дуже швидко втрачають актуальність. Необхідно забезпечити умови для постійного професійного розвитку кожного викладача ЗВО» [9, с.162]

Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти педагогічного профілю у процесі свого професійного розвитку стикаються з комплексом проблем, які умовно можна поділити на системні (інституційні), методичні та особистісно-мотиваційні (табл.1)

Таблиця 1.

Бар'єри професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти

Проблеми	Характеристика проблеми
<i>Системні та інституційні проблеми</i>	
Недостатня гнучкість програм підвищення кваліфікації	Програми часто є універсальними та недостатньо адаптованими до специфічних потреб викладачів педагогічних спеціальностей. Відсутнє глибоке фокусування на новітніх педагогічних технологіях, реформі шкільної освіти (НУШ) або особливостях андрагогіки.
Бюрократичні перешкоди та формалізм	Професійний розвиток іноді зводиться до формального набору годин і документів, а не до реального набуття нових знань і навичок, що створює імітацію активності замість справжнього розвитку.
Обмежене фінансування:	Нестача коштів на відрядження, на участь у високоякісних міжнародних стажуваннях,

	підписку на фахові наукові видання та придбання сучасного програмного забезпечення.
Слабка інтеграція неформальної та інформальної освіти:	Хоча неформальне навчання визнається, але механізми його валідації (офіційного визнання) та інтеграції в систему атестації можуть бути складними або непрозорими, що демотивує викладачів до самоосвіти.
<i>Методичні та змістові виклики</i>	
Розрив між теорією та практикою	Науково-педагогічні працівники педагогічних спеціальностей мають не лише знати теорію, а й вміти ефективно її застосовувати та навчати цьому здобувачів вищої освіти. Часто програми підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників ЗВО недостатньо орієнтовані на практичні кейси, моделювання реальних ситуацій та обмін досвідом.
Необхідність мультифункціонального розвитку	Педагогічний профіль вимагає одночасного розвитку трьох груп компетентностей, які постійно змінюються: дидактичних (нові методи викладання), наукових (нові дослідження в освіті) та цифрових (робота з ІІТ, освітні платформи). Підтримувати їх усі на високому рівні є складним завданням.
Опанування цифрової трансформації	Необхідність впровадження сучасних цифрових інструментів та платформ у викладання, а також навчання здобувачів вищої освіти цифровій грамотності та медіаграмотності, вимагає значних часових та інтелектуальних інвестицій.
<i>Особистісно-мотиваційні та часові обмеження</i>	
Великий обсяг робочого навантаження	Значний обсяг навчального, методичного та наукового навантаження, а також необхідність адміністративної роботи, обмежує час, який науково-педагогічні працівники ЗВО можуть приділити якісному професійному розвитку.
Зниження внутрішньої мотивації	Формальний підхід до професійного розвитку, відсутність негайного відчутного результату від навчання або невідповідність програм реальним потребам можуть призводити до вигорання та втрати інтересу до подальшого розвитку.
Проблема рефлексії та самоаналізу	Недолік часу на глибокий самоаналіз своєї викладацької діяльності, що є критично важливим для педагогів, які мають бути прикладом рефлексивного навчання для своїх

Таким чином, ефективний професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю вимагає не лише оновлення змісту, а й усунення системних бар'єрів та підтримки внутрішньої мотивації викладачів університету.

Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю має бути сфокусований на формуванні та розвитку сучасних компетентностей, які є критичними для освітнього середовища ХХІ століття:

- *інформаційно-цифрова* (володіння не тільки цифровими технологіями, а критичне оцінювання цифрових ресурсів, створення власних електронних освітніх ресурсів та забезпечення цифрового етикету в освітньому процесі);
- *андрагогічна/ рефлексивна* (здатність до самоаналізу власної викладацької діяльності, постійного переосмислення методів навчання та орієнтація на самостійність здобувачів освіти);
- *інноваційна* (здатність генерувати нові ідеї, впроваджувати проєктно-технологічні підходи та адаптувати світові педагогічні практики до українського контексту);
- *комунікативна та соціальна* (удосконалення навичок міжособистісної взаємодії, командної роботи, емоційного інтелекту та здатності до конструктивного вирішення конфліктів у студентському середовищі).

О.Аніщенко акцентує увагу на тому, що «професіоналізація педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти є важливим вектором розвитку й водночас складовою системи освіти дорослих. В основу професіоналізації покладено сукупність андрагогічних, загально-педагогічних та інших закономірностей і принципів, з властивими їй особливостями, що зумовлюють специфіку процесу професійного зростання досліджуваної цільової категорії фахівців» [1, с.26]

В.Ващенко зауважує, що «Стрімка динаміка сучасного суспільства зумовлює необхідність трансформації системи якісної освіти дорослих у контексті концепції безперервного навчання впродовж життя. Своєю чергою, така тенденція актуалізує першочергову потребу в підготовці педагогічного персоналу до навчання дорослих, комплементарно тенденціям цифровізації та глобалізації» [3, с.109].

Таким чином, професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю органічно поєднуються з неформальними та інформальними формами освіти, оскільки: навчальні програми орієнтовані на практичні завдання та інтерактивні методи (тренінги, майстер-класи), що дозволяє викладачам застосовувати свій досвід і вирішувати реальні проблеми; викладачі закладів вищої освіти самостійно обирають теми, курси та інструменти для розвитку, що відповідає їхнім

особистим і професійним потребам, що підвищує внутрішню мотивацію; обмін досвідом між колегами, спільні проєкти та менторство стають ключовими елементами професійного розвитку; замість оцінювання знань, акцент робиться на розвитку конкретних компетенцій, необхідних для успішної викладацької, наукової та виховної роботи, що відповідає потребі дорослого в практичній цінності навчання.

Форми і методи професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю у неформальній та інформальній освіті є дуже різноманітними, оскільки вони повинні відповідати принципам самостійності, практичної орієнтації та опори на досвід.

О.Мельниченко виокремлює десять принципів сучасної андрагогіки: пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; принцип опори на досвід; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; принцип актуалізації результатів навчання; принцип елективності навчання; принцип розвитку освітніх потреб; принцип усвідомленості навчання [7, с.26-27].

У Концепції професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, розробником якої є Л.Лук'янова, визначено «принципи професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, а саме: обов'язковість, безперервність та забезпечення умов до самоосвіти й професійного розвитку протягом усього життя; цілеспрямованість; прогностичність та випереджувальний характер; інноваційність та практична спрямованість; індивідуалізація та диференціація; зв'язку теорії з практикою; відкритість, прозорість та конкретність дій суб'єктів надання освітніх послуг [6, с.22].

Самоосвітня діяльність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти має кілька ключових тенденцій, які відображають динаміку сучасного освітнього середовища та вимоги до фахівців (табл.2.)

Таблиця 2.

Тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю в умовах неформальної та інформальної освіти.

Тенденція	Особливості
Цифровізація та онлайн-навчання	Спостерігається зростання використання онлайн-ресурсів, платформ масових відкритих онлайн-курсів (МООС), вебінарів, освітніх відео та цифрових бібліотек для поглиблення фахових знань, освоєння нових методик викладання та ІКТ, що є проявом інформальної освіти.
Особистісно-	Науково-педагогічні працівники самостійно

орієнтований та індивідуалізований підхід	обирають траєкторії та зміст навчання, що максимально відповідає їхнім професійним потребам, прогалинам у знаннях, інтересам та кар'єрним цілям. Самоосвіта стає глибоко персоналізованою
Пріоритет розвитку Soft Skills та трансверсальних компетентностей	Самоосвітня діяльність спрямована не лише на поглиблення предметних знань, але й на розвиток «м'яких навичок» (критичне та аналітичне мислення, креативність, комунікативні навички, емоційний інтелект, командна робота), які необхідні для успішної педагогічної та наукової діяльності.
Безперервність та системність	В умовах швидких інноваційних змін і постійного оновлення інформації самоосвіта перетворюється з епізодичної активності на постійний, неперервний процес (концепція «навчання протягом усього життя»), що є необхідною умовою підтримки кваліфікації.
Інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти	Відбувається стирання меж між формальною, неформальною та інформальною формами освіти. Наприклад, участь у фахових конференціях, семінарах, тренінгах, організованих поза ЗВО (неформальна освіта), або самостійне вивчення нових технологій через інтернет (інформальна освіта) активно інтегрується у професійне зростання
Акцентування уваги на інноваційних педагогічних технологіях	Особлива увага приділяється самостійному вивченню та впровадженню нових освітніх і наукових технологій, зокрема: – змішане та дистанційне навчання; – гейміфікація та навчання на основі проєктів; – використання штучного інтелекту в навчальному процесі та науковій роботі.
Формування активної дослідницької позиції	Самоосвіта часто набуває форми дослідницької діяльності, спрямованої на вирішення конкретних професійних проблем, аналіз власного педагогічного досвіду та пошук ефективних рішень (діяльнісний підхід).

У сучасних умовах саме неформальна та інформальна освіта стають основними рушіями самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю:

– неформальне навчання є організованим і добровільним, без державного стандарту, часто завершується сертифікатом; забезпечує швидке оновлення практичних навичок;

– інформальне навчання неорганізоване, відбувається стихійно у повсякденному житті, через власну діяльність та спілкування, але є найбільш гнучким і особистісно значущим.

Таким чином, самоосвіта науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю перетворюється на безперервний, гнучкий і самокерований процес, значною мірою реалізований через можливості, які надають неформальні та інформальні канали здобуття знань.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Доведено, що ефективний професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю має ґрунтуватися на андрагогічних принципах: самостійності, опорі на досвід, практичній орієнтації, проблемності та внутрішній мотивації, що забезпечує актуальність, гнучкість і практичну значущість навчання для дорослих фахівців, що особливо важливо в неформальних та інформальних формах. В умовах стрімких технологічних та освітніх змін, традиційні (формальні) підходи до підвищення кваліфікації стають недостатніми. Неформальна та інформальна освіта перетворюються на основні рушії професійного зростання викладачів закладів вищої освіти, забезпечуючи безперервність та індивідуалізацію освітньої траєкторії. Установлено домінуючі тенденції самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю, а саме: цифровізація та онлайн-навчання; особистісно-орієнтований та індивідуалізований підхід; пріоритет розвитку Soft Skills та трансверсальних компетентностей; безперервність та системність; інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти; акцентування уваги на інноваційних педагогічних технологіях; формування активної дослідницької позиції.

Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю вимагає безперервного вдосконалення триєдиної компетентності (педагогічної, наукової, предметної) та формування критичних компетентностей XXI століття (інформаційно-цифрової, андрагогічної/рефлексивної, інноваційної). Виявлено низку системних, методичних та особистісно-мотиваційних бар'єрів (брак часу, бюрократія, слабка валідація неформального навчання), усунення яких є необхідною умовою для підвищення ефективності професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю.

Подальші дослідження у цьому напрямі можуть бути сфокусовані на таких аспектах, як розробка моделі індивідуальних андрагогічних траєкторій професійного розвитку для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти педагогічного профілю з урахуванням їхніх потреб, професійного досвіду та виявлених бар'єрів та впливу адміністративного навантаження та на мотивацію науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти до

самоосвіти та розробка управлінських рішень для оптимізації цього процесу в університетах.

Література.

1. Аніщенко О. Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: методичний концепт. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. №22(2). С. 24-37. URL: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.24-37](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.24-37)
2. Аніщенко О.В. Професійний розвиток викладачів закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти: інноваційні практики. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023 (35). С.151–160. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-35-151-160>
3. Ващенко В. Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти дорослих в країнах Балтії. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 9 (43). С.107-118. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/14899/14969>
4. Котирло Т. Андрагогічний аспект професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах цифровізації освітнього простору. *Вісник кафедри Юнеско «неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2023. Вип.8. С. 60-70
5. Лук'янова Л. Б. Освітні потреби різних категорій дорослих у контексті особистісного і професійного розвитку /Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / кол. авторів; за ред. О.А.Дубасенюк. Житомир: Вид. О.О.Євенок, 2018. С.42-68
6. Лук'янова Л. Концепція професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2025, 36 с.
7. Мельниченко О. Андрагогічні принципи освіти дорослих та забезпечення якості неперервної педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33. С.24–30. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.3>
8. Мирончук Н. М. Професійна діяльність викладача вищої школи: суспільні виклики та проблеми змісту підготовки / Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / кол. авторів; за ред. О.А.Дубасенюк. Житомир: Вид. О.О.Євенок, 2018. С.146-173
9. Саяпіна С. Професійний розвиток викладача в контексті підвищення якості діяльності ЗВО. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету*. 2021. №53. С. 161-168. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/471>

References:

1. Anishchenko O. (2022). Profesionalizatsiia pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh: metodychnyi kontsept [Professionalization of Teaching Staff in the Field of Adult Education: A Methodological Concept]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, 22(2), 24-37. URL: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.24-37](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.24-37) [in Ukrainian].
2. Anishchenko O.V. (2023) Profesiyni rozvytok vykladachiv zakladiv vyshchoi osvity v umovakh neformalnoi ta informalnoi osvity: innovatsiini praktyky [Professional Development of University Teachers in the Context of Non-Formal and Informal Education: Innovative Practices]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*. 35, 151–160. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-35-151-160> [in Ukrainian].
3. Vashchenko V. (2024). Profesiina pidhotovka pedahohichnoho personalu dlia systemy osvity doroslykh v krainakh Baltii [Professional Training of Teaching Staff for the Adult Education System in the Baltic Countries]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 9 (43), 107-118. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/14899/14969> [in Ukrainian].
4. Kotyrlo T. (2023). Andrahohichniy aspekt profesiinoho zrostantia naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity v umovakh tsyfrovizatsii osvitnoho prostoru [Andragogical Aspect of Professional Development of Academic Staff in Higher

Education Institutions in the Context of Digitalization of the Educational Space] *Visnyk kafedry Yunesko «neperervna profesiina osvita KhKhI stolittia»*, 8, 60-70 [in Ukrainian].

5. Lukianova L. B. (2018). Osvitni potreby riznykh katehori doroslykh u konteksti osobystisnoho i profesiinoho rozvytku [Educational Needs of Different Categories of Adults in the Context of Personal and Professional Development] /Profesiina osvita: andrahohichni pidkhyd: monohrafiia / kol. avtoriv; za red. O.A.Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd. O.O.Yevenok, 42-68 [in Ukrainian].

6. Lukianova L. (2025). Kontseptsiiia profesiinoho ta osobystisnoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity [The Concept of Professional and Personal Development of Academic Staff in Higher Education Institutions]. Kyiv: Talkom, 2025, 36 s. [in Ukrainian].

7. Melnychenko O. (2020). Andrahohichni pryntsypy osvity doroslykh ta zabezpechennia yakosti neperervnoi pedahohichnoi osvity [Andragogical Principles of Adult Education and Ensuring the Quality of Continuing Pedagogical Education] *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*, 33, 24–30. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.3> [in Ukrainian].

8. Myronchuk N. M. (2018). Profesiina diialnist vykladacha vyshchoi shkoly: suspilni vyklyky ta problemy zmistu pidhotovky [Professional Activity of a Higher Education Lecturer: Social Challenges and Issues of Curriculum Content] / Profesiina osvita: andrahohichni pidkhyd: monohrafiia / kol. avtoriv; za red. O.A.Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd. O.O.Yevenok, 146-173 [in Ukrainian].

9. Saiapina S. (2021). Profesiinyi rozvytok vykladacha v konteksti pidvyshchennia yakosti diialnosti ZVO [Professional Development of a Lecturer in the Context of Enhancing the Quality of Higher Education Institution Activities]. *Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, 53, 161-168. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/471> [in Ukrainian].